

Unitárius Közlöny

A VALLASOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI ———
Dr. BOROS GYÖRGY.

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról.	113	□	A bordosi unitárius templom elfoglalása	124
A hódmezővásárhelyi unitárius templom — B. Gy.	115	□	A kolozsvári unitárius egyház- község. Presens.	125
Kérelem Ürmössy Miklós	115	□	A Dávid Ferenc-Egyletből D-s.	126
Az E. K. Tanácsból. — V.	116	□	Egyleti élet és munkásság.	128
Az unitárius egyház ügye az ország két háza előtt	118	□	Irodalom	131
Azt éneklé a kis madár. (Köl- temény.) József János.	123	□	Köszönet és felhívás. Kiss K. ...	132

Kérjük az előfizetések
megújítását, a tagdíjak
beküldését. Az Unitá-
rius Közlöny és a Nők
Világa egész évre 2 ko-
rona 40 fill. A D. F. E.
tagjainak csak 2 kor.

Konfirmációi és más alkalmi ajándéknak a *Szivetemet hozzád emelem*, (írta: dr. Boros György) női imádságos könyvet a lapok így ajánlják: *Vasárnapi Ujság*: Emelkedett tartalmú és szellemű imakönyv. Az ájtatos könyv keresztény lélekkel és mély érzéssel irányozza a hívők vallásosságát az égi megnyugvás felé s kivált a női gyöngédség érzelmi világának fohászához ad ihletett hangot. *Ellenzék*: Szívem áhitattal telve megtisztul a földi salaktól, emelkedik a mindenek urához, hol kérve, esedekelve, hol meg hálát adva, de mindig igazi bensőséggel. Egy megbecsülhetetlen kis imakönyv. *Székely-Udvarhely*: Egyszerű irányához méltóan tűnik fel a könyvből szétáradó melegség. A könyv nők számára van írva, de növendék ifjak sőt férfiak is sok erkölcsi haszonnal olvashatják az áhitat óráiban. *Székely Nemzet*: Névnapi, karácsonyi, újevi s más alkalmi ajándéknak nagyon célszerűen felhasználható. Megérti az intelligens, művelt nő, de megérti az egyszerű falusi is. *Prot. E. I. Lap*: Zamatos, kenetes, szívet melegítő. Csinos alak, szép nyomás. *Család és Iskola*: E mély vallásos érzéssel írt könyvet bármely felekezeti keretben nő tanulsággal és lelki élvezettel használhatja. Ara csinos vászonkötésben 2 kor. 40 fill. Szép bőrkötésben 6 kor. Diszbeszárnykötés 10 kor. Kapható Kolozsvárt a szerzőnél, könyvtárusoknál, Székelykereszturt a könyvnyomdában, Tordán Füssy könyvkereskedőnél.

Jeleseink élete és jelleme

úgy hat a kedélyre, mint a tiszta napsugár a feszlő bimbóra s az érő gyümölcsre. Annak kitarja még rejtve levő szépségeit, ennek összegyűjti ízét, színét. Mindazok, akik kicsinyből nagyra szeretnének nőni, azok is, akik fáradt lelkőknek pihenő pontokat keresnek az élet csúcsain, forduljanak az életrajzok gyűjteményes könyvéhez. Unitáriusoknak könnyen áttekinthető, kedves olvasmány gyanánt kínálkozik csekély **1 koronáért**. *Jeleseink élete és elleme*, melynek tartalma: *A kolozsvári régi kollegium* (képpel). *János Zsigmond* (képpel) írta Kőváry László. *Dávid Ferencz* (képpel) írta dr. Boros György. *Szentábrahámi Mihály* írta Vári Albert. *Lázár István* írta Kőváry László, *Dániel Elek* írta id. Dániel Gábor. *Petrichevich Horváth Ferencz* írta Benczédi Gergely. *Koncz János* írta Ürmösi Kálmán. Aranyosrákosi *Székely Sándor* írta Borbély György. *Körmöczy János* írta Gyöngyösi István, *Böloni Farkas Sándor* írta Pap Mózes. *Augustinovic Pál*. *Kriza János* írta Rédiger Géza. *Mikó Lőrincz* írta Kelemen Albert. *Kaáli Nagy Elek*, *Berde Mózsza*, *Brassai Sámuel* írta Pálfi Márton. *Ferencz József* írta Boros György. Az új *kollegium* írta Pákei Lajos. *Pákei Lajos* írta B. Gy. Az *unitárius kollegium díszlobogója* írta Fangh Erzsébet.

Az „Unitárius Közlöny“ szerkesztőjénél megrendelhető.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja:
A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti:
Dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettség-
gel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztár-
nokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések
jutányos árban fölvetetnek. — Kéziratokat
nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

Protestáns szövetség. A katolikus népszövetség a protes-
tánsokat is szervezkedésre buzdította. Budapesten népes gyű-
lést tartottak és kimondották, hogy szervezkedni fognak. Ezt
szokták reactionak nevezni. S kivonná kétségbe, hogy a
katholikusok országos actioja nem jogosította föl a protestánsok-
kat és minden jó hazafit az ébredésre és ellenállásra. Mert a
kath. népszövetség nemcsak azt jelenti — a mihez mindenki
nek joga van — hogy a katolikusok erőt nyújtsanak gyenge
és elhagyott híveiknek, s védjék őket, hanem egyenesen azt,
hogy a nemkatholikusok ellen mindent kövessenek el. Tehát
harc az egyház érdekében a polgártársak ellen, ha kell, a
békeesség árán is. Egy városi plébános kézzelfoghatóan meg-
magyarázta, mit jelent ez a mozgalom, mert midőn egy pro-
testáns ember kérte a szavazatát egy városi tisztségre, így
válaszolt: én csak katolikusra szavazok.

*

A központ ellen rendes szokás szerint zúgolódnak az
emberek, legyen az akár politikai, akár egyházi, akár családi.
Az államkormány mindig szörnyüségesen ros. Csak azt nem
csinálja, a mit kellene. Az egyházi kormány, vagy nagyon avult,
vagy önkényes. A családfe mindig „öreg“. A t. maturans úrfi
gúnyos és kicsinylő modorban, emlegeti „az öregemet“, aki
fősvény, mert nem ad anyyi pénzt, a mennyit az úrfi el szeretne
verni. A kedves jó csemete zajong és szájaskodik, de az igazi
nemes boszura, arra nem gondol, hogy ne fogadja el azt a
pár nyomorult koronát, hanem elégedjék meg a saját keres-
ményéből gyűlt fillérekkel.

*

A tanuló ifjú legfurcsább és legérdekesebb tagja a társadalomnak. Szorosan véve nem is tartozik a társadalomhoz. A családból is félig-meddig ki van lépve. Az iskolának ő a disze, mert nélküle semmit sem ér az iskola. De az iskolának is egy nagy részök csupa vesződés, mert ezek már kevéssé tartoznak az iskolához, miután nem tudnak vagy nem akarnak tanulni. A tanulótól először is, utolszor is azt kívánják, hogy tanuljon. De ma már tisztában van az iskola, azzal is, hogy a tanulótól nem betütanulást kíván, hanem mindent, a mi a lelkét s a testét növeli és edzi. Mindenik tanulóban a jövő nagy emberét látjuk s azért becsüljük, szeretjük s azért tartjuk őt egy külön társadalom: az iskola tagjának. A nyári szünet a szülők néme-lyikének sok aggodalommal terheli meg lelkét, mert az ők fiokról az van bebizonyítva, hogy tanulónak nem jó s talán nem is való.

*

Az unitáriusok Angliában és Amérikában hatalmas évi gyűléseket tartottak ugyanazokon a napokon. A számító és hidegvérű angolok a vallás hívó szavára fölhevülnek és egy egész hétre félbehagyják üzletüket, foglalkozásukat s elútzanak, ha kell, az ország másik részébe. Az a meleg kézzsoritás, azok a barátságos szóváltások, azok a hallott lelkes szónoklatok, az a szívből szóló éneklés, bár pénzre be nem váltható, bőven megfizeti fáradságukat, mert lelküknek szüksége van vallásos érzültre, istenes sugallatra. Az amérikai hevüλέkenyebb s ő nemcsak egy-két száz kilométert, hanem 4—500 at s ezeret is készséggel utazik, hogy hallhassa az ősz patriarchát Dr. Hale Edvárdot, vagy valamelyik ifjabb jelesöket, mert vágyik az új eszmére, a nagy és merész gondolatra. Az amérikai tudja, hogy minden ember csak annyit ér, a mennyit dolgozni tud, tehát mindenki keresi az alkalmat, hogy megmutathassa, hogy ő is érdemes polgára városának és egyházának.

*

Van egy új vallás, a melyet azonban „tudománynak“ neveznek s ráadásul „keresztény tudománynak“. Mint minden ujdonság, ez is hódít Amérikában és Angliában, mert lehetetlen és hihetetlen csodadolgokat hirdet. Legfőbb foglalkozása az orvoslás, örvösság és orvos nélkül. De mégsem, mert orvosai is vannak, a kik „kezelik“ a beteget, holmi lelki kurával. Kezelik, holott azt akarják elhíttetni, hogy sem betegség, sem fájdalom nincs. Ha az „orvos“ jól ért a suggestióhoz, a beteg nem érzi magát betegnek, sem sántának, sem guttaütöttnek, mert olyan betegség nincs az ő gondolkozásuk szerint. Furcsa, hogy a kuráért semmiféle orvos sem követel oly nagy árat, mint az övék. Azt mondják, hogy az új vallás alapítója, Eddyné asszony immár milliomos.

A hódmezővásárhelyi unitárius templom.

Az első hatás meg van. Az első reménysugár fölcillant. Talán mégis nem lehetetlen, hogy a Dávid Ferenc-émléktemplom meg legyen Hódmezővásárhelyt.

Ma június hó 3-án hallottuk az első hírt. Elmondjuk, mert nagyon érdekes. A vidéken, Kolozsvártól nem messze, az édes anya olvasta az Unitárius Közlönyt s nyolc éves kis fia tudakozta, hogy mit olvas. Eppen a hódmezővásárhelyi templom cikkét olvasta. A kis fiu kíváncsi volt s kérte édes anyját, olvasná el neki.

A gyermek nagy figyelemmel hallgatott egy darabig, de mikor a vége felé kezdett közeledni, nagyon nyugtalan lett, kipirult s végül így szólt:

— Ma, lelkem, nekem van két koronám a perselyemben, engedje meg, hogy küldhessem el Hódmezővásárhelyre. Ugy-e megengedi?

Most már az anya lett izgatott . . . az örömtől.

— Ugy-e, mama, megengedi?

— Hogyne engedném meg, édes, kis fiam. Megengedem, s el is küldöm a te két koronádat s a mellé adok még egyet apa, egyet mama s egyet-egyet a két testvéred helyett.

Nem tudjuk, hogy ez a hat korona lesz-e a legelső küldemény, de azt érezzük, hogy az ilyen édes s ilyen fényes koronák arannyá változnak a szent cél érdekében.

Ezekhez még jönni fog több is.*

B. Gy.

Kérelem.

Mint a budapesti egyházközség küldöttje, résztvettem a Hódmezővásárhelyen f. évi jun. hó 21-én tartott egyházköri közgyűlésen. Ez alkalommal magam is személyesen győződtem meg arról, hogy a hazai unitárizmusnak hatalmas, missziói érdeke az, hogy ott minél előbb felépüljön az első alföldi unitárius templom! S hogy ez létesülhessen, nem több, mint 5—6 ezer forintra (10—12 ezer K.) lenne szükség. A többit (telek, téglá, cserép stb.) Kovács József atyánkfia, ez ideálistelkű férfiu, ki, mint köri felügyelőgondnok áll a Duna—Tisza menti egyházkör élén, a magáéból fogja fedezni. E lapok lelkes szerkesztőjével együtt, én is felkérek minden unitárius és liberális érzésű embert, hogy kegyes adományaival segítse elé a hódmezővásárhelyi templom felépítésének nemes és nagy munkáját. A magam részéről szerény 40 koronával meg is kezdem a gyűjtést.

Ürmössy Miklós.

* A kis adakozó az Ürmössy Jenő birtokos fia, Géza. Azért áruljuk el mert lám nagybátyja is ugyanazt cselekszi, amit ő.

Az E. K. Tanácsból.

Junius hó 17-én tartott ülés.

Napirend előtt fölszólalt Fekete Gábor egyházi főgondnok úr ő méltósága s a lelkesedés hangján emlékezve meg az egyházunk életében előfordult ama nagy eseményről, hogy püspökünk ő méltósága a főrendiház junius hó 11-én tartott ülésén az egyház érdekében, annak az 1848. évi XX. t.-c. alapján való segélyezése ügyében beszédet tartott, mely beszéd rokonszenves fogadtatásra találván, gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága is megnyugtató, kedvező választ adott, határozottan kijelentvén, hogy az 1909. évi állami költségvetésbe egyházunk is az aránylagos állami segéllyel föl lesz véve, indítványozta, hogy az egyházra nézve epochalisnak mondható esemény az E. K. Tanács jegyzőkönyvében örökíttessék meg és a püspök urnak fejeztessék ki a legmélyebb köszönet és rendíthetlen bizalom. Az E. K. Tanács egy értelemmel, örömmel tette magáévá az indítványt.

Az elnöki előterjesztések rendén püspökünk ő méltósága jelentette be örömmel, hogy ugyancsak az egyház segélyezése ügyében Pataky László küüllőköri felügyelő gondnok, országgyűlési képviselő az országgyűlés május hó 21-én tartott ülésén fölszólalt, mely fölszólalást dr. Nagy Dezső református és dr. Isekutz Győző róm. kath. vallásu képviselők is melegen pártolva, a vallás és közokt. miniszter úr az egész ház helyeslése közt jelentette ki, hogy az unitárius egyházat illető megfelelő segélyezésről gondoskodni kötelességének tartja, ajánlja, hogy az E. K. Tanács Pataky László afia iránti hálás köszönet kifejezésével vegye tudomásul ezen örvendetes eseményt. Az E. K. Tanács örömmel fogadta el az elnöki előterjesztést.

Végh Mihály egyházi és püspöki titkárnak az elnökileg elintézett ügyekről beterjesztett havi jelentéséből főlemlítjük, hogy a vallás és közokt. miniszter úr ujabban Benedek Mihály székelykereszturi tanítónak utalta ki tanítói fizetésének kiegészítésére szükséges államsegélyt; az ádámosi egyházközség templomában található műrégiségek eladása engedélyeztetvén, a magyar nemzeti muzeum igazgatósága értesítetett, hogy az egyházközség átadja a műrégiségeket a muzeum által korábban fölajánlott 4000 kor. árért; a vallás és közokt. miniszter értesítése, hogy Kiss Sámuel széplaki lelkes özvegyétől a kongrua visszatérítetését nem kívánja, tudomásul vétetett.

A kereszturi, aranyostordai, dunatiszamenti egyházkörökben megtartott esperesi vizsgálatról fölterjesztett jegyzőkönyvek egyes észrevételekkel tudomásul vétettek. A homorodabásfalvi,

firtosváraival egyházközségek építési szerződési jóváhagyattak. A polgárdii egyházközségből örömmel vétetett tudásul, hogy gr. Batthyány Lajos ő méltósága egy darab 560 kor. értékű ingatlant, Szücs Ferenc 100 koronát, Fekete Mihály 2 darab himzett urasztali terítőt ajándékoztak. A két első adományról felterjesztett szerződés, illetve adománylevél jóváhagyatott. Kuncz Elek kormányképviselőnek a kereszturni gimnáziumban tett hivatalos látogatásáról feltérjesztett jegyzőkönyv egyebekben megnyugvással vétetett tudomásul, azonban azon észrevételére, hogy az intézeti helyiségek minden kritikán alól állanak, megjegyezte az E. K. Tanács, hogy bár hiányai ismertek, mégsem oly rosszak, amit igazol az is, miszerint a tanulók egészségi állapota kedvező. A tordai gimn. 1907. évi számadása, egyes észrevételekkel, helybenhagyatott. Helybenhagyatott a debreczeni Szabó József és testvére Szabó Zsófia alapítványi birtok 1907. évi számadása is. A kollegiumi konviktus 1908/9. tanévi belső emberi nyugdíjalap, főgimnáziumi, kebli tanári és özvegy árvai alap, kórház-alap, Koncz-alap, Berde-alapok, Augusztnovics-alap, konviktusi alapok 1909. évi költségvetése elfogadtatván, helybenhagyásra az E. Főtanács elé terjesztetnek. A belső emberi nyugdíjalapból 1909. jan. 1-től teljes szolgálat után nyugalomba menők részére 1200 koronában hozatott javaslatba az egység azzal, hogy a nyugdíjmaximum 4 évig semmi körülmény között se emeltesék, nehogy az alap egyensúlya megbillenjen. Az 1907. évi összesített vagyonmérleg szerint egyházunk tiszta cselekvő vagyona 1907. év végén: 5,077.632 kor. 92 fill., az előző évinél több 119.390 kor. 03 fillérrrel. A kollegiumhoz 1908—909 tanévre internátusi felügyelőknak alkalmaztattak Borbély István és ifj. Sándor János tanárjelöltek. A főgimn. 1908—909. tanévi tantárgy felosztása jóváhagyatott. Óraadónak alkalmaztatott Borbély István és Gelei József tanárjelölt. Dr. Tompa János kollegiumi orvos nagy, kimerítően részletes évi jelentése méltányló elismerés kifejezése mellett vétetett tudásul. A főgimn. államsegély fölemelését, illetve a szerződés revízió alá vétetése, a minisztertől feliratilag kéretni határozatott. A kereszturni gimn. játéktér berendezésére vonatkozólag fölterjesztett költségvetés jóváhagyatott. A vallás és közokt. miniszter úr értesítése, hogy Tordán az állami gimnáziumot f. évi szept. hóban megnyitja, tudomásul vétetett s a szükséges intézkedések megtétettek.

A várfalvi egyházközség templomjavítására vonatkozó költségvetés jóváhagyatott. A kolleg. tanulóknak szünidei konviktusi díjban 365 kor. 06 fill. elengedtetett. Sajnálattal vétetett tudomásul, hogy a Dr. Bedő Albert-féle pályadíjra csak két pályamunka érkezett. A pályaművek Dr. Boros György elnök-

lete alatt Csifó Salamon és Gálfi Lőrinc tagokból alkotott bizottságnak adatik ki bírálatra. A kolleg. igazgatóságnak az érettségi vizsgálat eredményéről beterjesztett jelentése megnyugvással vétetett tudásul. Ezzel kapcsolatosan az E. K. Tanács örömmel és hálás köszönet kifejezésével vette tudomásul, hogy Br. P. Horváth Kálmán egyházi főgondnok úr ő méltósága ismételten 300 koronát ajándékozott jól tanulók jutalmazására. E nemeslelkű, nagybecsű adomány most már 29-ikszor ismétlődik s összesen 8700 koronát teszen. A kultura oltárára hozott ezen nagymérvű áldozatkészséget az E. K. Tanács bejelenti a vall. és közokt. miniszter úrnak is. V.

Az unitárius egyház ügye az ország két háza előtt.

A f. év nagyon nevez tes év lesz egyházunk történelmében. Nemcsak a képviselő, hanem a főrendiházban is felszólalás történt egyházunk érdekében.

A képviselőházban küllőköri gondnokunk Pataky László orsz. képviselő, a főrendiben főtisztelendő püspökünk. Ez volt az első szó ügyünkben a főrendeknél. Nagy becsű felszólalás volt a Nagy D. ev. ref. és Issekutz Győző r. kath. vallásu képviselők s a Gróf Apponyi Albert vall. és közokt. miniszter úré, midőn ezeket ékesen fejezte be. A beszédeket átvettük és megörökítjük lapunkban:

A képviselőházban május 21.

Pataky László: A költségvetés áttekintése után látom, hogy a 14. sorozat alatt, a hol a magyarországi református és ágostai hitvallásu evangélikus egyházaknak az 1848: XX. t.-c. 3 §-a értelmében megadott segélyek fel vannak véve, az unitárius egyház a segélyezésből kimaradt. Miután az 1848: t.-c. 3. §-a értelmében van ez a segély felvéve és miután az 1848: XX. t.-c. 1. §-a azt mondja, hogy az unitárius vallás törvényesen bevett vallásnak nyilvánítatik, kérdem a nagyon t. vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, hogyan maradhatott ki az unitárius egyház a segélyezett egyházak közül?

Az unitárius egyház mindig és minden időben hazafias volt, megtette a maga kötelességét. (Igaz! Ugy van!) Egyházközségei Erdélyben, nemzetiségi vidékeken vannak szerteszét szórva, a hol valóságos magyar nemzeti missziót teljesítenek. Nagyon kérem tehát az igen t. vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, hogy a többi protestáns egyházak mellett az unitárius

egyházközönséget is méltóztassék ebbe a segélyezésbe felvenni s a mennyiben ez a jelen költségvetés keretében nehézségekbe ütköznék, akkor legalább kegyeskedjék odahatni, hogy a jövő évi költségvetésben vétessek fel a segélyezett egyházak közé az unitárius egyház is. (Helyeslés.)

Az 1848:XX. t.-c. 3. §-a azt mondja (olvassa): „Minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségéi közálladalmi költségek által fedeztessenek, s ez elvnek részletes alkalmazásával a miniszterium megbizatik“.

Ennek alapján vagyok bátor előbb előterjesztett kérelmet megismételni. (Helyeslés.)

Nagy Dezső: Én a magyarországi református egyháznak tagja vagyok, (Halljuk! Halljuk!) az egyházi életben, annak adminisztrációjában részt veszek, s a magam részéről (Felkiáltások a baloldalon: Hangozabban!) Halljuk! Halljuk! a legnagyobb örömmel járulok az előttem szólott felszólalásához. Az unitárius egyház a protestáns felekezeteknek mindig testvéregyháza volt, nemcsak egyházilag, hanem magyar nemzeti szempontból is. Valamint a reformátusság úgyszólván a magyarság magvát képezi, azonképen az unitárius egyház is Erdélyben igazán hatalmas, nagy nemzeti missziót teljesít. Ennek támogatása nemcsak a törvény szerint jogosult tehát, hanem nemzeti szempontból is felette örvendetes. A felszólalt képviselő úr kérését tehát a magam részéről is igen melegen pártolom.

Issekutz Győző: A magam részéről pártolom Pataky László t. barátomnak indítványát, illetőleg csatlakozom az ő kéréséhez, a melyre vonatkozólag különben is azt hiszem, hogy a kultusz-miniszter úr és a mi álláspontunk közt eltérés nincs. Mert a ki végig hallgatta kultuszminiszter úrnak azon beszédét, a melyben a protestáns egyház és egyáltalában Magyarországon a felekezetek támogatása tekintetében elfoglalt álláspontját jelezte, és a ki a méltányosságát ismeri, annak kétsége sem lehet a felől, hogy igenis az unitárius egyház is törvénybe iktatott jogát meg fogja kapni.

Gr. Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter:

A mi már most az unitárius egyházra vonatkozó felszólalást illeti, biztosíthatom t. képviselőtársamat, hogy erről az egyházzól nem feledkeztem meg, nem feledkezhetem meg, mert az 1848:XX. t.-cikket végre akarom hajtani, és hogy abban a törvényjavaslatban, a melynek benyújtása küszöbön áll, és a mely a megfelelő formában állandósítani fogja az ezen törvényjavaslat alapján nyújtott segélyt, az unitárius egyház is aránylagos segélyben fog részesülni, ugyanazon alakban ugyanazon

módon és ugyanazzal a jogi hatálylyal, mint a két másik protestáns egyház. (Élénk helyeslés).

Hogy ez nem a fokozatos emelkedésben, úgy mint a többi egyházaknál évről-évre növekvő tételben, hanem egyszerre, egy összegben fog kifejezésre jutni, ennek oka az, hogy azon számbeli adatoknak, amelyekre ezt az aránylagos segílyt alapítani kellett, az unitárius egyházat illetőleg később jutottam birtokába, mint a többi egyházak tekintetében. Hanem méltóztassék azt is figyelembe venni, hogy az utolsó, az 1907. évi költségvetésben az unitárius egyháznak segítélyezése gondolom 50%-kal emelkedett az előbbi évhez képest. De ettől egészen eltekintve ismétlem, az 1848: XX. t.-c. címén az alkotandó törvényjavaslatban az unitárius egyház is befoglaltatik és ugyanazon alakban nyer kielégítést, mint a többi egyház. (Élénk helyeslés.)

A főrendiházban.

Ferenc József püspök: Nagméltóságú elnök úr! Méltóságos főrendek! A mikor bátorságot veszek magamnak, hogy a vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetésének az egyházak segítélyezése címe részletéhez hozzászóljak, mindenekelőtt kijelentem, hogy azt a költségvetést én örömmel vettem tudomásul, örömmel veszem tudomásul, illetőleg fogadom el most is, mert az a nagymérvű fejlődés, a mely abban nyilvánul, lehetetlen, hogy örömmel ne töltse el a szívemet.

E felszólalásra tulajdoképen az indított, hogy miután a magyarországi unitárius egyház még ez évben sem lehetett szerencsés élvezetébe jutni az 1848: XX. t.-c. 3. §-ában foglalt kedvezménynek, holott a magyarországi református és ágostai hitvallású egyházaknak a múlt évben már felvett egymillió koronája a jelen évi költségvetésben kétmillió koronára van felemelve, sőt az erdélyi ágostai hitvallású evangélikus egyház számára is már a jelen évi költségvetésben fel van véve 100.000 korona abból a 200.000 koronából, a mely ezen egyház részére engedélyezendő lesz. Habár a képviselőházban a nagyméltóságú miniszter úr által egy felszólalásra, a mely ottan történt, adott nagybecsű válasza engem igen sok tekintetben örömmel nyugtat meg, méltóztassék mégis megengedni, ha nem tagadom el, hogy egy kis aggodalom maradt meg az én lelkemben.

Ezt a választ ugyanis, amelyért nem mulaszthatom el őszinte, hálás köszönetemet nyilvánítani a nagyméltóságú miniszter urnak, a következő szavakkal méltóztatott bezárni: „Ettől eltekintve“ — ez tulajdonképen az unitárius egyház segítélyének mult, 1907-ik évi költségvetésben történt jelentékeny felemelésére vonatkozik — a miért szintén egyházam nevében hálás

köszönetemet nyilvánítom — (olvassa): „Ettől egészen eltekintve, ismétlem, az 1848: XX. törvénycikk címén alkotandó törvényjavaslatban az unitárius egyház befoglaltatik és ugyanazon alakban nyer kielégítést, mint a többi egyház“.

E kijelentés szerint az unitárius egyháznak az 1848: XX. t.-c. értelmében leendő segélyezése, előttem legalább, szoros kapcsolatban látszik lenni azon benyújtandó törvényjavaslattal, a mely ezeket a segélyeket alapítványszerűleg lesz hivatva biztosítani; ámde tekintettel arra, hogy a jövő évi költségvetés minden bizonynyal már rövid idő alatt egybeállítatik, ez a törvényjavaslat pedig késedelmet szenvedhet, már annál fogva is, mert ez a törvényjavaslat közlendő lesz még a különböző egyházakkal, felekezetekkel is, a mire nézve különben épen ő nagyméltósága már m.nket is, a mi egyházunkat is felhívta, még a múlt évi október hó 4-én, hogy nevezzük meg képviselőinket, a kik ennek a törvényjavaslatnak közlésénél hivatva lesznek az egyházat képviselni, tehát mondom, minthogy megeshetnék ennél fogva, hogy a költségvetés elkészülvén és ez a törvényjavaslat még nem nyujtatván be a képviselőházhoz, az unitárius egyház a jövő évi költségvetésből kimaradna, illetőleg annak e címen adandó segély nem vétetnék fel a költségvetésbe: épen ezen aggodalom eloszlatása céljából volnék bátor ő nagyméltóságától megnyugtató választ kérni, sőt, a mennyiben csakugyan a jövő évi költségvetés egyáltalában megelőzné a vonatkozó törvényjavaslatnak benyújtását, tisztelettel arra vagyok bátor kérni ő nagyméltóságát, hogy ettől eltekintve, méltóztassék minden esetre az 1909. évi költségvetésbe a magyarországi unitárius egyház részére is megfelelő összeget az 1848: XX. t.-c. 3. §-ának kedvezményében való részesülés végett, eltekintve attól, ha a törvényjavaslat nem is jöhetne be addig a képviselőházhoz, felvenni. És e tekintetben legyen szabad ezt a kérésemet csupán igen röviden indokolnom.

Az 1848: XX. t.-c. 1. §-ban az addig csak Erdélyben törvényesnek elismert unitárius vallás az egész Magyarországra kiterjedőleg törvényesnek nyilvánított, a mi szerintem legalább mintegy bizonyosságul szolgál annak, hogy a vallásszabadság a polgári szabadsággal együtt él vagy együtt hal. Több joggal tehát a másik két protestáns egyház sem hivatkozhatik az 1848. évi XX. t.-c. ezen 3. §-ára, mint az unitárius egyház. Igaz, hogy az unitárius egyház létszáma hazánkban bizony aránylag nagyon kevés, de nézetem szerint épen ezt az arányt tekintve, azt hiszem, hogy a nemzeti kulturának nagyobb szolgálatot más egyház sem tett, mint a minőt az unitárius egyház megtett azon három és fél száz év alatt, a mikor bizony a magyar

állam még nem sokat gondolt sem a közneveléssel, sem általában az oktatással, és megtette ezt a szolgálatot azzal, hogy csekély létszámához képest egy főgimnasiumot, 2 algimnasiumot, 100—110 elemi iskolát tartott fenn, papnevelő intézetét nem is említve, önerejéből tisztán hiveinek hitereje és ebből fakadó áldozatkészsége által támogatva.

A mi végre az unitárius egyháznak hazafiságát illeti, azt hiszem, hogy ez nem szorul bizonyításra, hogy ehez egyáltalában kétely nem fér. Hiszen az unitárius egyház hiveinek legnagyobb része székely, azon nép fiai és leányai, a melyről a hazafias költő lelkesedve és lelkesítve zengi: „Nem fajult el még a székely vér, minden cseppje drága gyöngyöt ér.“ Haló poraiban is áldoit emlékü Kossuth Lajosunk pedig bizonyára csak a székely népre vonatkoztatva mondhatta azt, hogy Erdély Magyarországnak jobb karja. De hiszen napjainkban a magas kormány is magas gondjai közé sorozta a székely népet. Hadd legyen hát az unitárius egyház is az 1848: XX. t.-c. 3. §-ában való részesedés által, egy levezető csatornája annak a táperőnek, a melyre a székely népnek feltétlen szüksége van, nemcsak hogy fentartsa magát, hanem, hogy egyszersmind nemzetfentartó erejében gyarapodjék, izmosodjék és fejlődjék.

Amidőn legmélyebb tisztelettel ismételném a nagyméltóságú vallás- és közokt. miniszter urhoz intézett kérésemet, a méltóságos főrendeknek és a nagyméltóságú elnök urnak hálás köszönetemet nyilvánítom, hogy felszólalásomat meghallgatni méltóztattak.

Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter: Ami már most Ferencz József ő méltóságának az unitárius egyházra vonatkozó megjegyzését illeti, gondolom, teljesen megnyugtathatom ő méltóságát. Először minden kétséget kizáró tény, hogy az unitárius egyházat az 1848: XX. t.-c. első szakasza a hazában bevett vallások közé sorozta, hogy ennek folytán e törvény 2. és 3. §-a és az abból származható minden igény az unitárius egyházra is kiterjed s a midőn ennek a törvénynek megvalósítását kezdeményezzük, ennek a kezdeményezésnek, ennek a megvalósításnak az unitárius egyházra is ki kell terjednie.

Ami pedig ő méltóságának azt az aggodalmát illeti, hogy, amennyiben késnek az organikus törvény, amely biztosítani fogja az egyházakat az 1848: XX. t.-cikk 3. §-a alapján élvezendő segélynek későbbi meg nem vonására nézve, a következő évi költségvetésben az unitárius egyház egyedül esnék el az ezen törvény alapján nyújtandó segélynek élvezetétől, erre válaszként: először hiszem és reményelem, hogy ennek a törvénynek a benyújtása nem fog késni, mert törekvésem az, hogy minden közbenső lépést már úgy indítsak meg, hogy a törvény az 1909. évi költségvetéssel egyidejűleg léphessen életbe; ha azonban —

mivel ez nem egyedül tőlem függ, — e tekintetben mégis akadályok merülnek fel, hát méltányosnak tartom ő méltóságának kívánságát, hogy, mivel a protestáns egyházak az 1909. évi költségvetéssel már a mostani aktióban nekik biztosított segélyezés teljességének birtokába lépnek, ugyanaz történjék minden körülmények között az unitárius egyházra nézve is.

AZT ÉNEKLI A KIS MADÁR.

*Azt éneкли a kis madár az ágon:
Ne menjetek túl a székely határon,
Ne legyetek hűtlenek a hazához,
Ehhez a jó, édes-kedves anyához.*

*Ez az anya adott nektek életet,
Ez az anya melengetett titeket,
Ezt a meleg fészket itt ne hagyjátok,
M megbúsulna szegény édes anyátok.*

*Nektek csak egy hazátok van, de nekem
Kettőt jelölt, kettőt adott végzetem,
Én e kettőt néktek adnám cserébe,
Hogy ne legyek annyi vésznek kitéve.*

*Ha elmentek sohse lesztek boldogok,
Búbánattól sápadt lesz az arcotok,
Mert azokról, kik elmentek az a hír,
Hogy a lelkök hazavágyik, haza sír.*

*Simuljatok, boruljatok egymásra,
Gondoljatok az aggódó anyára;
Kérve-kérlek, intve intlek székelyek,
Ne tegyétek kockára az életet!*

A bordosi unitárius templom elfoglalása.

A bordosi unitárius egyházzól és temploma elfoglalásáról Orbán Balázs „Székelyföld leírása“ című művének második kiadásra szánt kéziratából, Báró Orbán János úr, a becses kézirat tulajdonosa szivességéből közöljük a következőket:¹

„Bordos egyike volt a legtekintélyesebb unitárius hitközségeknek, hol püspökei is gyakran megfordultak. Igy 1614 szeptember 25-én Thoroczkai Máté unitarius püspök itt tartott a pabér tárgyában tanácskozmányt Udvarhelyszék előkelőivel. Sőt az unitáriusok VIII-ik püspöke, Beke Dániel a bordosi papságból lett megválasztva, s mivel a lengyel és szász unitáriusokkal való nagyon is élessé vált viszály miatt Kolozsvárra nem mehetett, egyideig Bordos volt a püspöki székhely. Itt tartatott az 1675-ik évi zsinat is, amidőn a püspöki székhelynek Kolozsvárra való visszahelyezése kimondatott és fogantatott is. Beke itt időzése alatt a bordosi unitárius iskola, az alkalmazott jeles tanerők által oly hírre vergődött, hogy messze vidékről sereglett oda a fiatalság s főleg a helyi és szomszédos falvak fiatalsága kiváló műveltségre tett szert.

De csakhamar beárnyalta a nevelés keltette szellemi világosságot, s eltüntette az az által fakasztott jólétet a téritési vizsketeg sötét árnya, mert a földesur, Gróf Gyulaffy László egy Devini jezsuitát hozván Szentdemeterre udvari papul, ez az unitárius népség áttérítésére ösztönözte folytonosan az ily érdemekkel Bécsből kitüntetéssel kecsegtetett főurat. Pater Devini alkalmasint ura tudtával és felhatalmazásával 1728-ban, az udvari cselédségtől követve, egy nagy kereszt elővitele mellett indult Bordosra templomfoglalni oly napon, amidőn nagy munkaidő lévén, a férfiak a mezőn voltak; de a haditerv rosszul ütött ki, mert egy Ignác nevű unitárius ember a templom pitvarába sietvén, rákiáltott: „Devini, ide ne veni, mert innen bizony non abi (abivis) ezt a göröcsőt rád hányom úgy, hogy a plundrá el nem viszed“, csakhamar segítséget hoztak a bátor unitárius menyecskék, kik nyárssal és forró vízzel rohantak a cselédek által cserben hagyott Pater Devininek, s csakhamar megkopasztva, a hozzávert fazekaktól véres fővel, keresztjét eldobva, tépett plundráját az asszonyok nyársán hagyva, csúfosan menekült a szentdemeteri udvarba, hol expeditiójának szégyenét és utóféjaldalmait sokáig megheverte. Hanem országra szóló rút kudarczáért boszút esküdött s addig ingerelte s kecsegtettette

¹ A mű első kiadásában nincsenek benne emez érdekes történelmi adatok.

Bécsből Grófi Gyulaffy Lászlót, míg ez katonaságot kérvén, ezek segélyével erőszakosan foglaltatta el az unitáriusoknak nemcsak bordosi, hanem egy tűz alatt szentdemeteri, csöbi és székelyszállási templomait s a katonaságot addig tartá a népen, míg annak nagyrésze nem katholizált.¹

Ezen történeti tényekhez legyen szabad itt felemlítenem, mikép a bordosi unitárius egyház számban megfogyott, de a vallásos buzgóságban meg nem tört hivei, az elfoglalt nagy templom helyébe fából épített, az idő által már nagyon megviselt, roskatag imaháza helyett most akar új templomot építeni.

Bizony megérdemlik ők, azok a kevesek (70-80 lélek), kik az „idők viharos járásá”-ban is megőrizték őseik hitét és fentartották, habár kis töredékben, a nagy történeti multú eklézsiát, hogy mindenki siessen filléreivel segítségükre, mert szegénységüknél fogva, a maguk erejéből céljukat megvalósítani nem lesznek képesek.

Deák Lajos.

A kolozsvári unitárius egyházközség.

Ha nagyon magunknak való emberek volnánk, akkor azt mondanók, hogy a Dávid Ferencz-Egylet városába, de így azt mondjuk, hogy a Dávid Ferencz városában és az unitárius püspök székhelyén június 21 én nagy esemény játszódott le. Az unitárius leányiskola szűk padjai közé s szerény hajlékába össze volt hiva az egyházközség közgyűlése gondnok választásra. Szép, de nem nagy számmal jelentek meg.

Első lépésük volt Ferencz József püspök úr meghívása, aki a közgyűlésen megjelenését előre tudatta volt. Lelkesen és szeretettel fogadták, mint mindenütt. A közgyűlést a püspök úr vezette s első kívánsága az volt, hogy a Benkő Mihály lemondásával megüresedett gondnoki helyre gondnok választassék. Hadházy Sándor közfelkiáltással óhajtotta megejteni a választást, de az elnök a szabály értelmében titkos választást rendelt el, s az eredmény ugyanaz lett: Gyöngyössy Béla kir. főerdőfelügyelő egyhangulag megválasztatott.

Ezt követőleg a püspök úr az érvényben levő egyházi törvény alapján kívánta, hogy a keblitanács 24 tagból álljon.

¹ Lásd az erre vonatkozó adatokat és okmányi bizonyítékokat Kénesi Tözsér Hist. unitar. IV. 476.

Ézt kívánja az egyházközség érdeke és tekintélye. A közgyűlés ezt is elhatározta, a választást megejtette s így a keblitanács nemcsak megnőtt, hanem megis frissült, mert sok olyan tag került be, aki állásánál és foglalkozásánál fogva nagy szolgálatot tehet az egyházközségnek.

A főt. püspök úr a megejtett vizsgálat eredményéről értesítette az egyházközséget. Altalában meglegedését nyilvánította a látottak felett, de kifejezte óriajtasát, hogy az egyháztagnak a költségekhez hozzájárulásra hívassanak föl. Meg kell említenünk, hogy Gyöngyössy Béla új gondnok nagyon szép beszéddel foglalta el gondnoki székét, melyben ígérte, hogy a tekintélyes egyházközségért buzgósággal és lelkesedéssel fog megtenni mindent.

Hogyha valakinek aggodalma volna a kebli tanács megnövekedése miatt, megnyugtatójuk azzal, hogy több szem többet lát. Ezentul már őrszemek fognak állani a nagy terjedelmű városnak mindenik pontján s abból nemcsak a híveknek, hanem a helybeli papoknak is csak előnyük származhat. A kolozsvári egyház anyaegyháznak neveztetett. Erre a szép és nagy névre bizonytal méltó lesz még sokáig, mindig. Ezt kívánja s ezt is munkálja minden jó unitárius.

Presens.

A Dávid Ferenc-Egyletből.

Az *udvarhelykőri D. F. E.* nyári közgyűlése nagy érdeklődés mellett folyt jun. 18-án. Homoród-Almási nagy és tekintélyes egyházközségünk megnyitotta templomát, hivei lakásaikat és szivöket, hogy a közelből és távolból összejött tagok és vendégek otthon találják magukat. A közgyűlés, mint rendszeren, most is istentisztelettel kezdődött, ezt *Papp Zsigmond* gyepesi lelkész végezte ájtatos imával és a 42. Zsolt. 2. v. alapjára épített szép egyházi beszédével. Istentisztelet végeztével az ünnepi közgyűlést nyitotta meg — szintén a tágas szép templomban — id. *Sándor Gergely sz.-derzsi* lelkész, egyl. elnök a tőle már megszokott lelkesítéssel, tartalomban gazdag beszéddel, jelezve azt is, hogy ez a 24-ik közgyűlésünk. Azután felolvasta a központi választmány megleghangú üdvözlő levelét. *Kovács Sándorné* úrasszony kezdett ezután nagybecsü felolvasásához, melyben lelkesítve szölt a női munkáról az egyházi és társadalmi életben. Felolvasását, Almáson született édes apjáról való igazi gyermeki megemlékezés vezette be, mély hatást keltve. *Barabás Irma* k. a. *Várady A.* „Az Úr ítélt“ c. versét

szavalta el nemes felfogással, mély érzéssel; szavalata köztetszésben részesült. Mindkét közreműködő egy-egy gyönyörű rózsacsokrot is kapott, előbbinek székely leány, utóbbinak Kriza Kálmánka nyújtotta át. *Ürmösi* József h.-szt.-páli lelkész a „Népszövetség és azzal szemben a mi teendőink“ c. felolvasásában erős vonásokban szolt a propagandával szemben a mi lágymelegségünkről. Igaza volt, bárha felrázott volna ebből ami szokásos nembánomságunkból s mi is lelkesedve sorakoznánk az igazi liberálizmus zászlója alá a — mondjuk — a sötétség seregei ellen. A tetszéssel fogadott felolvasás dicséri mesterét. De éppen ily mester vala a Várady „Judás“-ának előadásában ifj. *Sándor* Gergely lókodi lelkész is, igazi színezéssel adván elő a gyönyörű verset. Szavalata hatást keltett.

Mikor arról emiélkezünk meg, hogy a templomi közgyűlést elnök szívből jött szavakban zárta be, nem szabad elfelednünk azt is, hogy a gazdag műsort még gazdagabbá, még szebbé tették az almási ifj. énekkar (vezető: Péterii Áron tanító) és az egylet dalkörének (vezető: Ajtay János lelkész) gyönyörű énekszámjai, melyeket lelki élvezettel hallgatott a templomot megtöltő sokaság. A nemzet imádságát: a Himmuszt felállva énekeltük el, mely után $\frac{1}{4}$ órai szünet következett.

Szünet leteltével ismét munkához fogtunk, mert mi nem ünnepelni, segíteni akarunk azoknak, kik babonából nem dolgoznak Úr napján azért, mert a jég elveri a határt, hiszen köztudott dolog, hogy nekünk unitárius keresztényeknek mindazon nap *Ürnapja*, melyen valami jót cselekedhetünk s ha még is rendesen, a nyári közgyűlést a r. kath. Úr napján tartottuk, az volt oka, az magyarázata ma is, hogy közönségünket egálább ott, hol megjelenünk, elvonjuk a korcsmától és ha lassanként is, de meggyőzzük, téves felfogásáról a napot illetőleg. Munkának pedig nemcsak a testit értjük, de igen nemes munkának: a szellemit, melyről bizonyoságot vett az almási nép is bizonyára. Az adminisztratív közgyűlést az egyik iskolai helyiségben folytattuk. A Péter Sándor titkári tollát dicsérő — mult gyűlési — jegyzőkönyv hitelesítettett, az egyl. könyv és pénztárról szóló jelentések tudomásul vétettek. Gyűlés a köz ponti választmány meleghangú üdvözetére hasonlóval felel. Fortuna istenasszonya az Ürmösi S. festőművész szép festményét „Csala tornyá“-t Balázs Andrásné kénosi lelkésznek juttatta. Közgyűlés kimondotta, hogy a két szép felolvasás az egylet keblí lapjában az U. K.-ben kiadassék, erre már ezuton is felhivom a t. szerkesztőség figyelmét. A tisztujítás következett ezután. Kisgyörgy Sándor esperes, egyl. tag elnökielte alatt folyt le a titkos szavazás, melynek eredménye a követ-

kező. Megválasztottak elnöknek: *Demeter* Dénes karácsonfalvi, alelnöknek: *Ajtay* János h.-almási lelkészek, női alelnöknek: *Kisgyörgy* Sándorné úrnő, titkárnak: *Ürmösi* Károly h.-jánosfalvi, pénztárnoknak újból: *Pál* Ferenc oklándi, könyvtárnoknak újból: *Ürmösi* József szt.-páli lelkészek. A választmány teljesen a régi. *Egyed* Ferencné volt női alelnököt tiszteletbelinek választotta a közgyűlés. A régi tisztikar érdeme és buzgó tevékenysége jegyzőkönyvileg örökített meg. Régi elnök bucsuja és új elnök rövid köszöntése és köszönete — tisztársai nevében a bizalomért — elhangozván, a nagy társaság találkozott ismét a község háza termében terített asztaloknál, hol jóízű étel-italban, kedélyes pohárköszöntőkben hiány nem vala. Felköszöntők mondtak: a kolozsvári vezetőségre, a köri volt és új tisztikarra, Szabady Tivadar járás főszolgabíró és családjára, a szereplőkre, a két dalkörre s vezetőire, a hölgyekre, az almási egyházra vezetőivel, a lelkészi családra stb. Élénk tetszésben részesült Kovács I. tagtárs humoros toasztja, melyben az almási iskola siralmas állapotát rajzolta. Mi is azt mondjuk, hogy a magas állam részéről ez az ügy több figyelmet s az almási nép több szeretetet érdemelne! A versenyparipáknak pompás istállóik vannak, de a leendő honpolgároknak tanítóikkal együtt csak penészes, sötét viskóik a haladás e neves korszakában —

D — s.

Aki fordításban olvas el valamely kitünő könyvet, csak annyira élvez, mint az, aki ablakon vagy falon át hallgatja a zenét.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Kérjük lapunk olvasóit, értesítsenek az alább megnevezett egyleti tagok jelenlegi lakóhelyéről: Sikó Áron m. kir. erdősz (Alsókalocsa), Kovács Samu cipész (Kolozs), Gálfi Ferenc tanf. tollnok (Torda), Sikó Árpád (Izsopallaga), Gegő Károly erdőszámv. főnök (Lugos), Gotthárd Sándor birtokos (Magyar-szovát), Pálmer Andorné (Abrudbánya), Csiki Bálint kovácsmester (Bukarest), Szabó Mózesné (Datk), Péter János állomásfőnök (Kiskapus), Kovács József

(Budapest), Szabó Ferenc (Kolozsvár) (postafiók).

Kiadóhivatal.

Tarcsafalvi Albert. Olyan egyszerű és szerény ember, a milyen ezt a nevet viseli, nagyon kevés található a mai „modern“ világban. De ezek a nem korszerű jellemvonások, úgy látszik, még sem szolgálnak akadályul ott, ahol az érdemeket mérlegelik. Lám, a vallás- és közoktatásügyi miniszter kolozsvári iskolai igazgatóvá tette s a Honvéd-utcában iskolapalotát

emeltetett neki és a város gyermekeinek Aki mintaszerű rendet akar látni, nézzen be abba az iskolába. Az Erdélyi Irodalmi Társaság szintén fölismerte és közelebbi rendes közgyűlésén rendes tagjává avatta. Hazafias lelkesedéssel, hittel és családi erényekkel ékeskedő költeményei az ő homlokának legszebb koszorúi. — Isten éltesse, hogy még sok éven át zengje a dalt s szerezzen még több diadalt.

Kanyaró Ferenc. Sajnálattal értesülünk, hogy a már régóta gyengélkedő Kanyaró Ferenc nyug. tanár állapota rosszabbra fordult. A napokban behozták Kolozsvárra, ahol Lechner professzor vette gyógykezelés alá. A még javakorban levő munkás férfiúnak gyógyulást kívánunk.

Kovács Elek kolozsi áll. isk. tanító a vall. és közokt. miniszter áthelyezte Kolozsvárra hasonló minőségben. Mint-hogy előléptetésnek tekintendő, üdvö-zőljük a jeles ifju tanítót!

Kolozsvár legújabb iskolája a Honvéd-utcai áll. elemi iskola Tarcsa-falvi Albert igazgatása alatt immár az új épületben is eltöltött egy évet. Épülete nagyon célszerű, vezetése mintaszerű, értesítője azzal lep meg, hogy a szülőknek jó tanácsot, a gyermekeknek útravalót ad. Az óvodában 86, az elemi iskolában 244 végzett; a gazdasági ismétlőiskolában 68, tehát 398 végzett.

Az unitárius főiskolában 1908 jun. 9-ik és következő napjain tartatott meg az érettségi vizsga. A vizsgálat jó sikerrel végződött, mert jeles eredménnyel 8. jó eredménnyel 9, egyszerűen 13 érettnak nyilvánított. Javításra útasított két hónapra 7, egész évre 1. Jelesen érettek: Bencédi László, Káhána Herman, Keresztesi Dénes. Kiss Elek, Kopp Elemér, Rákóci Béla, Sebestyén Rezső, Zsakó Gyula. Báró Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok úr 200 koronás adományát elnyerte Kiss Elek, aki nemcsak tisztá jeles vizsgát tett, hanem ezenkívül

az iskolai életben is kiváló munkásságot és szorgalmat fejtett ki mint az önképzőkör tagja és elnöke, mint kitünő tornász. Figyelembe vétetett az is, hogy nagyon szegényes viszonyok között végezte a gimnáziumot.

A Brassai- emlék bizottsága a gyűjtés eredményét beadta az Unitárius Egyházi Képviselő Tanácshoz a főt. püspök úr útján. A gyűjtés eddigi eredménye 13.186 kor. 15 fill. E szép összeghez még remélünk, mert ígéretek több helyen vannak. Immár az Emlék ügye közeleg a megvalósításhoz. A bizottság közelebbről fog dönteni az Emlék felállítása módozatairól.

Ámerikában az unitáriusok nagy és szép dolgokat művelnek. A múlt évben 150.000 dollár pénzt gyűjtöttek össze rövid négy hónap alatt. Azóta már kiadtak templomhelyért 70.000 dollárt az államok különböző helyein, ahol még nem volt unitárius egyház.

A méhészet jövője a mi körünkben mind szebbnek ígérkezik, mert papnövendék-ifjaink szeretettel készülnek rá. A lelkipásztornak kitünőbb dolgozótársai nem is képzelhetők a méheknel. Az ő szeme mindennap új alapigét tud elolvasni a háztartást intéző anya-, a munkát végző szorgalmas és engedelmes dolgozó-, a henyélő és ingyenélő here-, a gonosz szándékú betörő idegen méhek tanításából. A méhesben készülhetnek a legszebb prédikációk, mert ott bőven terem az inspiráció. Május hónapban hét unitárius leendő pap: Bodoci Sándor papj., Kisgyörgy Imre, Taar Géza, Telkes Béla, Ütő Lajos, Györfi István és Kelomen István végezte a két heti tanfolyamot s mindenik kitünő vizsgát tett és jutalmat nyert. Elismeréssel említjük meg a tanfolyam vezetőjét, dr. Balázs Ferenc posta, és távirda-titkár afiát, akinek

lelkes befolyása és kitűnő előadása nagy vonzóerő volt ifjainkra. Berde Mózsza nagyalapítónk kitűzött céljához ez is közelebb vezet egy néhány lépéssel.

Böckel Károly, városi polgár, elhunyt jun. 27-én Kolozsvárt. Azok közül a dicsők közül való volt, akik 48-ban a hazáért kardot rántottak. Lelkesedett minden nemes ügyért, hűséges volt mindenben, amire vállalkozott. Büszkesége a szorgalmatos munka és jutalma azoknak szeretete, kik ismerték. Városában mindenki ismerte és nagyon szerették. Nején kívül nagy család gyászolja. Lapunk dolgozótársa, Deák Miklós lelkész, szeretett apósát veszítette el. Nyugodjék békével!

Ürmösi Sándor, nyugalmazott unitárius lelkész és birtokos, június 23-án, rövid szenvedés után, váratlanul elhunyt. Lelkészi pályáját Tarcsafalván kezdette, Fiátfalván folytatta, honnan újra Tarcsafalvára ment vissza. Egyike volt a lelkes és buzgó ifju lelkészeknek. Ezelőtt két évvel oly vehemens idegbaj támadta meg, hogy kénytelen volt lelkészi állásából nyugalomba vonulni. Azóta Kadácsban mint birtokos munkálkodott a közjó érdekében is. Váratlan halála mindnyajunkat fájdalommal tölt el. Neje, hét gyermeke és számos rokona gyászolja a korán elhunyat. A jó Isten adjon vigasztalást kedves övéinek!

Új papok. Régen volt oly gazdag és jó aratás papnevelő intézetünkben, mint a f. évi júniusban tartott szakvizsgálatokon. Nyolcan jelentkeztek s mindenik megkapta a diplomát, de nem kegyelemből, nem is szükségből, hanem magasfokú érdemük szerint. Taar Géza és Útő Béla az összes (11) tárgyból jeles; Bartók Géza, Gálfi Mihály, Kisgyörgy Imre egyből jó, a többi tárgyból jeles; Péter Ödön és Telkes Béla általános jó eredményyel állották ki a vizsgájukat. A vizsg. bizottság elnöke, Ferencz József

püspök ismételten kifejezte nagy örömét és megelégedését s egyben sajnálatát, hogy azonnal nem adhat kezökbe kinevezési okmányt is

Londonba menésre nem volt annyi jó alkalom, mint a mennyi a nyáron lesz. Társaságok szövetkeznek s a nagy városok érintésével Londonba érkeznék s ott nyolc nap alatt megtekintik a világváros nevezetességeit. Dr. Molnár Ákos orsz. képviselő rendez három kirándulást június 20., július 18. és augusztus 15. napjain. Az útitervét ismerjük. A londoni nyolc napra elsőrendű szállóban teljes ellátást, a kirándulásokra jegyet és vezetőt biztosít, megmutatja a város nevezetes templomait, muzeumait, képtárait, a magyar és francia kiállításokat, országházat, klubokat, színházakat, kristálypalotát (tűzijátékkal). állatkertet, a Themse folyó nagyszerű életét hajón stb. Julius 18-ra július 4-ig, augusztus 15-re augusztus 1-ig kell jelentkezni. Egy személy 600 koronát fizet s ezért Budapesttől Londonig Wien, Nürnberg, Frankfurt, Köln, Brüssel, Ostende, Dover, London. utirányra 30–90 napra érvényes vasút és hajójegyet kap. Az út visszafelé tetszés szerint megszakítható s ha valaki más helyeket akar látni, a különbözet fizetésével megfelelő jegyet kap. A jelentkezés Dr. Molnár Ákos orsz. képviselő urnak Budapest, VII., Rákóczi út 22. sz. teendő. Jelentkezéskor 100 koronát kell beküldeni. Az augusztusi kirándulásban lapunk szerkesztője is részt szándékozik venni s a hozzá fordulónak tájékozást szívesen nyújt

Perczelné-Kozma Flóra. A Divat-Salon július 1-én megjelent száma közli Perczelné írónőknék kitűnő arcképét és bájos életrajzát. Új könyvéről ezeket írja: „Érdekesebb könyvet keresni sem kellett volna és a mikor az olvasó meggyőződött e szép, tiszta magyar nyelven írt, e mély tudásból, s nemes gondolkodásból fakadt, igazán komoly becsű írások során arról, hogy az unitárius vallás-

nak nincsen ma ékeesebb szavú, bölcsebb lelkű apostola, mint az, aki ezt a könyvet írta, ezeket a felolvasásokat tartotta, az olvasó még egyszer megnézte a nevet, nem tévedt e? Nem. A komoly, szomorú, hideg Flórián helyett még mindig a szépség, jóság, a szelidség asszonyi napja mosolygott rá: *Flóra*.“

Az egyesület pénztárába f. é. április 22-től június 21-ig rendes tagsági díjat fizettek: Benke Elek Székelykeresztúr, Csegezi Márton Bethlen, Csifó Salamon, Csifó Salamonné Kolozsvár 1908-ra, Mózes András Temesvár 1908–1909-re, Pálfi János Kékes 1900–1907-re, Szánthó György, Pap Sámuel, Raffaj Zsigmond Verespaták 1908-ra, Bartha Ferenc 1906-ra, Ütő Sándor Izsópallaga, Bardocz Gyula Kézdivásárhely 1908-ra, Mihály Domokos Hosszúrév 1907–1908-ra, Zakó István Segesvár 1908.

Előfizetői díjat fizettek: Bálint Ferencné Csikszereda, Ádám Dénes Budapest, Balogh József Kolozsvár, Incze Péter Budapest, Koronki János Alsórákos 1908-ra.

Alapító tagsági díjat fizetett Derék Gyuláné, Br. Györffy Róza Megyaszó.

A küllőköri f. e. pénztárába fizettek: Nagy Béla, Nagy Béláné Bethlenszentmiklós 1907-re, Czakra Mihály Dicsőszentmárton 1906–1907-re, Hegyi József 1908-ra, József Dénes, Emke Daloskór, Ütő Lajos, id. Miklós Samu, Kovács Irma, id. Székely György, Székely Samu Dombó 1908-ra.

A felsőfőhétköri f. e. pénztárába fizettek Ürmösről Osváth Ferenc 1907–1909-re, Nagy János 1904–1906-ra és Boros József 1908-ra.

Az udvarhelyköri f. e. pénztárába fizetett dr. Hinleder Ernő Okland 1906–1908-ra.

Kolozsvár, 1908 június 21.

Gálfi Lőrinc, pénztárnok.

IRODALOM.

Dr. Barabás Ábel tanárt, Petőfi jeles méltatóját, méltó kitüntetés érte. Az Ország-Világ XXIX. évfolyamának 25-ik száma jól sikerült arcképét és életrajzát közli. Az életrajzból átveszünk egy pár jellemző sort:

„Egy rendkívül érdekes munka jelent meg nem régeből Szerzője mélyen gondolkodó fő és érző lélek. Világnézlete egyetemes, magas, nem mindennapi. Tárgyának szeretete sugallta, hevítette minden sorát s nagy tudásának világossága teszi mindonek számára érthetővé. Barabás Ábel értem s az ő Petőfi-monografiáját.

Élete küzdelmes. Mint minden zseniális embernek, neki is ellenséges áramlatok és emberek tömegével kellett megbirkóznia. De diadalmasan kiállta a harcot s most egyetemes megbecsülés közri nevét, munkái magyar és német nyelven messze terjesztik nevét s vele a magyar irodalmi dicsőségét.

Barabás Ábel, a jeles Petőfi-élet-

rajz szerzője, 1877 augusztus 19-én Verespatakon született, Alsófőhérmegyében. Atyja unitárius elemi isk. tanító volt s tízéves koráig apja iskolájában tanult. Tizenegyesztendőskorában a kolozsvári unitárius gimnáziumba került s ugyanott tett érettségi vizsgálatot.

A Petőfiről szóló nagyszabású monografia megírásához jelentékeny előzetes tanulmányok után fog. A munka első része, „Petőfi élet- és jellemrajza“, 1907-ben jelent meg, általános és megérdemelt felhívást keltve úgy a tudományos világban, mint a nagy közönség körében.

Id. Daniel Gábor tiszt. főgondnok úr a Daniel-család történetét és leveleit két vaskos kötetbe összegyűjtötte és kiadta. Miután a családoknak számos tagja töltött be magas és fontos állást a múlt négy száz év alatt, erősen sok becses történelmi adat került napfényre. Minthogy a családoknak egyik ága erős unitárius volt, e könyv ránk nézve

is becses. Legujabban egy kis füzetben adott ki újabb adatokat a család történetéhez. A történelem iránt érdeklődők sok becses adatot találnak benne.

— **Uj szépirodalmi lap.** Erdélyi részünkben s legtöbbször itt Kolozsvárt sok szépirodalmi lap indult meg. Éltek is több-kevesebb esztendeig, de megerősödni egyik sem tudott. Most az Erdélyi Irodalmi Társaság veszi kezébe az alapítást »Erdélyi Lapok«

cím alatt október elsején. »Meg akarjuk szólaltatni az erdélyi magyarság közszellemét, amely örökbecsű történelmi és társadalmi hagyományokon épült fel: hangat akarnak adni a rajtuk nyugvó világnézetnek.« Lapunk olvasóinak melegen ajánljuk figyelmükbe. Egy évre 10 korona lesz az ára. A szerkesztést az E. I. Társaság titkára, Kovács Dezső tanár vállalta magára.

Köszönet és felhívás.

Áldozni, adományokkal másoknak örömet okozni, az unitáriusoknak nagy erénye. Ez az erény tartotta fönna kicsiny erdélyi unitárius egyházakat. Akik Erdélyből elszármaznak, magukkal hozzák ez erényt és gyakorolják.

A polgárdii unitárius egyházközséggel szemben legutóbb Fekete Mihály kasznár ur (Nagykustyán, Veszprém vármegye) gyakorolta. Két szép kézi munkás urasztalterítőt adományozott egyházközségemnek. Nemes adománya fölötti örömrünköt vegye a legnagyobb köszönetnek az ő nemesen érző szive.

Köszönettel tartozom egyházközségem nevében takács Szücs Ferenc afiának is, aki egyházközségemnek egyszáz koronát adományozott.

E nemes példák szolgáljanak buzdításul, hogy angusztus 12-én 20. évét betöltő (unitárius) polgárdii unitárius egyházközségnek, kitől, a mi telhetik, adományozzunk. Ez által is tegyük az egyházközségre nézve emlékezetessé és ünnepélyesebbé e napot.

Kiss Károly,
polgárdii lelkész.

Rend- és illemszabályok átdolgozta Tarcsafalvi Albert 50. pld. ára 1 kor. Az Arany szabályok társa ez a kis füzet. A melyik ifjú megtanúlja és megtartja, annak nem lesz bántódása az életben, mert tudni fogja, hogy viselje magát valahol csak megjelenik. Nagy szüksége van rá mindenkinek. A vallás és erkölcs tanítói fogadják szívesen és igyekezzenek megszerezni, mert a konfirmációra készítéskor s a nyári tanítás alatt is jó hasznát veszik. Egyszerre csak 50 példányt küldünk. Az 1 kor előre fizetendő.

Vallás, hit és szabadság. A genfi konferencia könyve, 300 oldal, tartalmaz 25 értekezést a legjelesebb külföldi írótól. Ára lapunknál rendelkezve 2 kor. Postán küldve 20 fillérrel több.

=====**Kedves, épületes és hasznos könyvek.**=====

Kis gyermekeknek: *Jó gyermek könyve.* Képes olvasó és verses könyv. Irta: dr. Boros György, ára I. oszt. 40 és II. oszt. 50 fillér. **Tanulóknak és felnőtteknek,** az *unitárius egyház jeleseinek életrajzai* arcképeikkel; a nagy negyed rét csinos füzet ára 1 korona, 10 példány drbjá 80 fillér (40 kr.) 20 példány drbjá csak 60 fillér. **Nőknek:** *Szívemet hozzád emelem* imádságos könyv. Ára 2 korona 40 fillértől fölfelé. *Édes otthon* a házias életnek és foglalkozásnak vonzó, tanulságos és szépséges leírása. Ára 1 kor., 10 példány drbjá 80 fill. (40 kr.) **Dr. Brassai:** Nézetek a vallás eszméjéről. Ára 2 kor. *Unitárius Közlöny* egész évfolyama a Nők Világával együtt 2 kor. 40 fillér. 1902., 1903., 1904., 1905. bármelyik évről. Megrendelhetők szerkesztőségünk-nél és Lepage könyvárusnál Kolozsvárt.

Erdély legnagyobb, legrégebb és legkényelmesebb műterme

Aki igazán jó fényképet akar, az vétesse le magát **Dunky Fivéreknél** kiknek 23 éves fennállásuk biztos garantiát nyújt arra nézve, hogy a legjobb és legpontosabb kiszolgálásban fog részesülni.

DUNKY FIVÉREK cs. és kir. udv. fényképészek

országos hírű műtermeink vannak

Kolozsvár, főműterem: Mátyás király-tér 10. **Fiókműterem:** Wesselényi Miklós-u. 3., **Miskolc** Városház-tér 20., **S.-A.-Ujhely** Fötér 9., **Dés,** Felső séta-tér.

M. Á. V. ERDÉLYI FŐ- ÉS MELLÉKVONALAINAK MENETRENDJE.

Az összes vég- és csatlakozó állomások kimutatásával. Érvényes 1908. máj. 1-től

I	Gy. 725 Sz. 515	Sz. 900 827	Sz. 545 651	Gy. 915 553	ind é	Budapest k. p. u.	é	Sz. 720 559	Gy. 750 1110	Sz. 640 708	Gy. 935 1259
	532	854	830	611	ind	Kolozsvár	é	521	1050	647	Sz 1223
	651	1016	1029	726	é	Ar-Gyéres A)	ind.	348	930	518	1046
	715	1044	1116	750	é	Kocsárd B)	ind.	307	900	443	1008
	805	1145	1246	831	é	Tövis	ind.	157	812	338	900
	—	1227	129	838	ind		é	127	800	252	—
	—	100	204	905	é	Küküllőszög C)	ind.	1248	735	220	—
	—	153	307	944	é	Kis-Kapus D)	ind.	1141	656	124	—
	—	333	452	1051	é	Segesvár E)	ind.	950	549	1151	—
	—	359	525	1114	é	Héjasfalva	ind.	910	529	1125	—
	—	751	928	209	é	Brassó F)	ind.	531	245	806	—
II	Gy. 725 1212	Sz. 800 329	Gy. 200 654	Sz 1010 605	ind é	Budapest k. p. u.	é	Sz. 610 930	Gy. 110 818	Sz. 720 1125	Gy. 935 416
	1222	402	704	635	ind	Arad	é	850	808	1050	401
	307	902	1001	1041	é	Piski α)	ind.	412	508	615	105
	401	1030	1107	1204	é	Alvincz β)	ind.	248	409	448	1205
	427	1049	1113	1224	é	Gy.-Fehérvár γ)	ind.	230	357	429	1136
	—	1125	1135	1258	é	Tövis	ind.	200	333	355	—
A.	Sz. 733 755	V. 1050 1112	V. 659 721	Sz 1026 1043	ind é	Ar-gyéres Torda	é	Sz. 505 445	V. 1015 955	V. 320 300	Sz. 912 852
B.	V. 201 253	Sz. 805 846	Sz 319 400	Sz. 910 951	ind é	Kocsárd M.-Ludas B)	é	Sz. 740 700	Sz. 240 200	Sz. 834 754	V. 1231 1143
	453	1025	537	1127	é	M.-Vásárhely	é	526	1225	615	935
	506	V. 1042	V. 545	—	ind		é	—	900	V. 544	915
	635	1216	714	—	é	Szász-Régen	ind.	—	734	416	754
	830	206	905	—	é	Dáda	ind.	—	542	242	617
B ¹	V. 345 919	T. 425 646	—	—	ind é	M.-Ludas Sajó-Magyarós	é	V. 730 152	—	T. 615	—
	1014	746	—	—	é	Besztercze	ind.	109	530	—	—
C.	V. 302 902	V. 243 838	—	—	ind é	Küküllőszög Sóvárád	é	V. 844 335	V. 648 105	—	—
D.	Sz. 228 358	Sz 1120 1257	V. 710 915	—	ind é	Kis-Kapus Nagy-Szeben D)	é	V. 923 731	Sz. 615 445	Sz 1241 1120	—
	V. 812	V. 548	—	—	é	Fogarás	ind.	333	—	442	—
D ¹	V. 521 557	V. 145 221	V. 825 913	—	ind é	Nagy-Szeben N.-Disznód	é	V. 700 627	V. 322 248	V. 1009 935	—
E.	V. 310 342	V. 1034 1104	—	—	ind é	Segesvár Héjasfalva	é	V. 917 849	V. 503 434	—	—
	619	133	—	—	é	Sz.-Údvarhely	ind.	700	234	—	—
F.	Sz. 515 630	Sz. 841 1010	V. 305 430	T. 700 823	ind é	Brassó F ¹) S-Szt-György F ²)	é	Sz. 825 705	Sz. 159 1241	V. 633 505	Sz 848 1008
	757	1149	612	—	é	Kovászna	ind.	538	1120	335	—
	851	1249	705	—	é	K.-Vásárhely	ind.	449	1033	245	—
F ¹	V. 835 1028	V. 300 422	V. 933 1053	—	ind é	Brassó Zernest	é	V. 727 600	V. 132 1155	V. 750 632	—
F ²	90	V. 1035 1242	T. 1244 451	V. 509 831	ind é	S-Szt-György Cs. Szeroda	é	V. 635 345	V. 1205 903	V. 425 223	Sz. 838 636
	1107	306	931	—	é	Cs.-Gyimes	ind.	—	445	207	430
α	Sz. 610 1006	V. 1125 358	V. 402 755	V. 1100 440	ind é	Piski α)	é	V. 425 1201	V. 1035 715	V. 300 1036	Sz. 820 505
	T. 1157	601	924	623	é	Petrosény Lupény	ind.	1033	540	848	T. 301
α ¹	T. 620 718	V. 1135 1220	T. 425 523	V. 1032 1116	ind é	Piski V.-Hunyad	é	V. 448 408	T. 1025 938	V. 250 210	T. 810 722
β	V. 200 655	V. 743 1247	Sz. 411 809	—	ind é	Alvincz N.-Szeben	é	V. 645 152	Sz 1137 757	V. 848 342	—
γ	V. 437 733	V. 940 1232	T. 436 747	—	ind é	Gyulafehérvár Zalatna	é	V. 723 455	T. 1103 820	V. 614 343	—

Nyom. az „Ellenzék“-könyvnyomda sajtóján Kolozsvárt.